

41-92-29

41-36-52

Тошкент

Оттеген Ахсанов

Мийримли
Бала

37112

1990

84(545 EK)

A.40

ӨТЕГЕН АЙЖАНОВ

DIZIMGE AL'INDI'-2010

МИЙРИМЛИ БАЛА

Гүрриңлер

A'jiniyaz ati'ndag'i' NMPI
Informaciyali'q resurs worayi'

INVENTAR №

37112

20 j'i

НӨКИС
1992

Қарақалпақ әдебиятында роман жанрының пайда болуы, хәм раўажланыуында жазыушы Өтеген Айжановтың «Арал қушағында» шығармасы айырықша салмақты орындардың бирин ийелейди.

Жазыушы Ө. Айжановтың гүрриңлери де журтшылыққа кеннен мәлим. Оқыушыға терең ой салатуғын гүрриңлери бүгінги күнге шекем өз қунын жоғалтқан жоқ. Бул китапшада автордың буннан 30-40 жыл бурын жарық көрген гүрриңлери жарияланып отыр. Гүрриңлерди оқыған ҳәр бир оқыушы ериксиз ойға талады хәм ибарат алады.

А 48032701 — 000 75—92
М-357 (04) — 92

ISBN 5 — 8272-1266 — 0

© «Қарақалпақстан» баспасы 1992

МИЙРИМЛИ БАЛА

Мен бул баланы ҳүрметлеймен, өйткени ол мениң сезимимди оятты.

Бир күни анам қолыма тарғыл баспақтың бас жибин улатты да:

— Атызға апарып отлатып кел, — деди.

Бул атыз деп атыз емес, бирақ баспақ отлатыуға болатуғын жер еди.

Ауылдың балалары менен анамның буйрығын орындауға кеттим.

Бизлер бәхәрдин узақ күнин далада өткеріуіге қумармыз. Бул дем алыс күнимиз еди. Жер масатыдай дөнип, көк шығып қалған. Үлкен балаларға еліклеп, мен де баспағымды узын жипке арқанлап қояман.

Бизің төбемизден көк аспан төңкерилип қарайды. Қапталымыз тереклик.

Бизлердің бетимизден сыйлап бәхәрдин салқын самалы еседі. Аспандағы ақшыл бултар әсте ғана жылжып, усы самалдың алдына түседі. Олардың баратуғын жери бизлерге таң қаларлық нәрседей болып көрinedi. Мениң жасым сегизде, үлкен балаларға еліклеп, үйимнен орақлы келетуғын едим.

Есигимиздің алдында еки түп тут ағашы өсип тұрады. Ол онша бийик емес, бирақта анам оның төбесине миніуіге рухсат етпейди. Быйыл тутымыз ерте гүлледі, мийуасы хәзирдің өзінде-ақ жеуіге болады. Жеуіге болады деп айтыудың өзи жақсы, себеби. Мен анамның Усылай айтқанын жақсы көремен. Өйткени гейде ықласым кететуғын еди. Бирақ, бир де пискени аузыма түспеди, мениң байқауымша мийуаның ең әуели уша басы писеди екен, ал анам тутымыздың уша басына миніуіге рухсат етпейди, қолымның жеткен жердегиси аузыма дәм бермейди.

Бир күни баспағымды отлатып келсем, усы тутғын

түбінде тұрған бір баланы көрдім. Ол бір нәрсеге қапаланған пішінде тұр. Қара көзі жаңа ғана жылаған баланыкіндей мөлдірейді. Екі қолын артына қайырып, кишкене бір банканы ұстап тұр. Ол мени көріп, қорыққан адамдай үнсиз тұрып қалды. Ол өзінің не мақсат пенен жүргенін сездіргісі келді, бірақ мен оның менен сөйлеспестен үйге кирип кеттім. Арадан екі минут өтпей-ақ тағы шықтым. Мен ол бала әлде қашан қашып кеткен шығар деп ойлаған едим. Бала қашпапты, ол мениң менен танысқысы келгендей, аузын жыбырлатып маған бір нәрсені айтып тұрғандай болып көрінді. Мен анамнан:

— Мына баланың жұмысы бар ма? — деп сорадым.

Анам балаға да, маған да итибар бермей;

— Қойшы, бала болған соң жүргенді дә, — деди хәм мениң қолыма бір шөректі ұсылатып:

— Шырағым, суу үйдің түбіне келді. Атызға ашып жибер, — деп өтинді.

Анамның бул сөзін еситкенде, жаңағы бала шыдап тура алмай, ол маған қарап, салмақлы дауыс пенен:

— Қалесең мен саған жәрдем ете аламан. Бирге барыуға бола ма? — деп сорады.

Мен оның бул сөзін өзің ақлау үшін айтып тұр екен деп түсіндім. Өйткени, ол мүмкін, бизің тугымыздың мийуасын урлауға келген шығар деп те гүдікленгенмен. Бірақ баланың жедел қыймылы хәм пысықлығына таң қалып, усы жаман ойымнан тез айнадым да:

— Жүр! — деп оған бұйырдым.

Бизлер екеулеп атызға суу аштық. Енді бул бала кетіп қалар-ау деген ой менен қолымдағы шөрегімнің жартысын оған ұсылатып:

— Рахмет! — дедім.

Бала нанды алды. Бірақ кетпеді, ол маған ұзақ қарап тұрды. Мен және гүдіклене басладым. Оның қара көзі тағы жас басқандай болып көрініп тұр. Бір нәрсе дәметкендей, қолындағы банканы суқ бармағы менен шертіп тұрды. Мен көзімнің асты менен оған қарадым. Оның сөйлеуге тартынып тұрғанын байқадым, өйткени, ол күтә жас еді. Шама менен алты-жеті де болса керек. Ең ақырында бала мениң алдыма, жақын келип, жалынышлы түрде:

— Тугыңыздан алыуға мүмкін бе? — деп сорады.

Бул сорауға мен таң қалғаным жоқ. Өйткени, бизің туттан басқа, ауылдарда хеш қандай мийуалар пискен жоқ еді. Сонлықтан бул бала бір хәуес еткен екен-ау деп ойлап рухсат еттім.

Бала үлкен адамлардай маған қарап басын ийди де, уақты хош болып, туттың басына шықты. Ол тез келгенін жула берместен, ағарып пискенін таңлап алды да, өзінің банкасына теріп сала баслады.

Ол жерге түсті. Мийуадан бір де түйірін аузына шертіп салмады. Оның бул ислері мени тағы хайран қалдырғанлықтан:

— Тоқта, сен буны үйіңе апарып жейсең бе? — деп сорадым.

Бала тоқтап, мениң бетіме қарады да, сөзін бұзбастан былай деди:

— Буны өзі жеу үшін алып атыр деп ойлайсаң ба? Хай, жора, олай емес. Бизің папамыз көп уақыттан бери ауырыу еді. Кеше доктор келип, оған: «Мийуа жеуің керек. Сениң қаның азайған. Мазалы мийуа қаныңды көбейтеді хәм тез арада жазылып кетесең», — деди. Мине, мен сол үшін да бул жерге келип едим. Бизің папамыз жазылып кетсе жора, бахтымыз ғой...

Ол кеуіллі түрде күлімсиреп, аяғын шаққан басты да, банкасын екі қолы менен ұстап, жолына түсті. Оны тут ағашы хәм мен узатып қалдым.

ПАЛЬТО

Айнасы түсликке қаратылған жарық, кең бөлменің ишінде үстінге ұзын көк мақпалдан шапан кийіп, наұқас бір адам жатыр. Қапталында сырты ақ пенен қапаланған екі-үш көпшик тұр. Жайдың иші тынышлыққа бөленген. Өзінен басқа сылт еткен жан жоқ. Қарсы алдындағы бөлменің ишінен де дыбыс еситілмейді, айтарлықтай өзгерген көріністер де көрінбейді. Наұқас адам күтпеген жерден:

— Ойнама. Сениң пальтоңыңды шешетуғын мени ким деп ойлап едің — деген сууық дауысты еситті. Жигитлер, сизлердің орныңыз бул жай емес, анажақта. Сонда барыңдар.

Сол қолына протез кийген орта жасларға барған бір киіс оннан кеширім сорағандай басын ийди.

— Мениң жағдайым сизге де мәлім шығар деп өтиніп едим. Кеширіңіз...

— Болды. Сөзди көбейтпейік. Мәлім болса мәлім шығар. Бірақ мен ресторанда тұрған швейцар емеспен ғой, гез келген адамның пальтосын шешіп, үстине ийіс суу қуатуғын.

Мырзабектің дауысы барған сайын бәлентирек шыға берді.

Науқас кисі бурылып қарап, қолы жоқ жигиттің мұлайым түрде оған: «Мен мұтәжләу болғаннан соң айтып едим» — деп мұңайып тұрғанын көрді. Оның соңынан басына папақ кийген, жумалақ жүзлі Мырзабектің мұрнын жыйырып қарап, күліп тұрғанын да абайлады.

— Әттең өзім сау болсам, — деп науқас адам демін тартып гүрсінді.

Соның арасында даладан «княтыр» деген дауыс есінді.

— Келип қалғаны ма?! Құдайым-ау, менің оны билегенім қалай, — деді Мырзабек өзінен-өзі. Ол науқас адамның сөзіне құлақ аспастан асығып-хаулығып, майданға қарай зытты.

Бүгін Сержан ағанын үйінде той. Ол еліу жасқа шықанда ұллы болды. Қууанышы қойнына сыймаған Сержан ауырыуын қууанышына жеңдирип, үйіне қонақ шақырып той бермекші. Сөз жоқ, бұл тойға көзге көрініп, абройы ел арасына таралған ири баслы хызметкерлер де келеді. Жұртқа шақыру қағаз жаңа ғана жазылып атырғанда-ақ. Мырзабек бұл жерге келіп, жас үлкеннің хызметіне тақ тұрды. Недәуір хәмелі де бар еді. Бұл хәмелді усындай үлкен мерекеге келген бір жас үлкеннің үстінде пальтосын шешіп, таза лап, қайтадан оның жауырынына кийгизіп, киші пейіл көрініп, қолына қондырып еді. Екі-үш хәпте болды. үстінде сөз көтеріліп, оның усы хәмеліне қәуіп тууды. Біразлар орнынан босатыу керек деп тиісін жерлерге мәселе көтерді. Усының изі бір бәлеге соғар деп қорыққан Мырзабекнің, Сержанның үйіне срте келіп, хызметіне тақ тұруының мәнісі тойға келген бір жас үлкенді иліп түсіріу еді. Ақсақалдың рейімі түсе кетсе, мүмкін, жыллы орыннан тез арада қозғай да қоймас, деген ойы бар еді.

Мырзабектің басы хәр дайым жақсы іслейді. Ал, бұл жола адам айтқызғандай жақсы іследі. Ол кня-

тырған қонақтарды көзі менен санап тұрып, орта бойлы кисіге қарап тәп берді. Өзінің екі көзі төрт болып күткен адамы да усы еді. Бұл областьлық партия комитетінің жууаплы хызметкерлерінің біреуі — Муратов еді. Мырзабектің өз тили менен айтқанда, жарылқайтуғын да гарғайтуғын да усы адам.

Оның үстінде кийгени ұзын, көк жағалы пальто еді, Мырзабек шыдап тура алмайды. Бірақ машинасы тез ход алып кетсе де, сәл иркилип ойланып қалды. «Бұл кисінің жолдас дегеннен көре, мен оны ақсақал деп сөйлегенім мақұл болар. Өзі емес, сақалын да, ақ басқан шашын да, жер басқан оның аяғын да хұрметлеуге тиіс еміз».

Гейпара ұақытлары машиналар ход алмай тұрып тұрып, бір мәхәли гүрр ете қалады ғой, Мырзабек те тап сондай гүрр етіп, ақсақалдың қарсы алдына шығып, екі қолын жайып тұрып алды. Күлкисі келмесе де күлгендей болады.

— Сіз ушын таярланған жай мынау, — деп жылп-жылп етті де, көк есікті көрсетті. — Ал бизге пальтоңызды беріп кетесіз, ақсақал. Мырзабектің екі қолы жайылуы тур. Бірақ Муратов көргенлі басшы еді. Оның бұл сөзіне онша итибар бере қоймай өзі менен өзі бола берді. «Менің жаңағы сөзімді есигпей қалды» деп ойлады Мырзабек. — Ақсақал, сіз ушын бөлме арнаулы тур. Рухсат етіңіз мен сіздің шешіндірейін...

Ол қолын тағы алдына созып, Муратовқа жақылады. Муратов қасындағы әллі біреуге сыбырлады. Мырзабек бұны көріп қалып, оғанда жабысты.

— Кешіресіз, мен сіздің, — деді ол, Муратовтың сыбырласқан жигитіне жақылап, Бірақ бұның шофер екенін, Муратовтың оған ис тапсырып атырғанын есітіп, қолын бірден тартып алды. Ишіден «әллі қайдағы көргенсіз шофердің пальтосын енді болмаса шешіп алыуға бел байлағаным не? Сақлай гөр!» деп ойлап, оған жақындауға қорықты.

Тағы да әуелгі әдетіне салды.

— Қысылмаңыз, әуелі өзім бір шешіп алайын, — деді Муратов. «Шешіп алғаннан кейін маған береді екен» деп қууанды Мырзабек.

— Ал, ақсақал пальтосын шешіп болып, бір қолынан екинші қолына ауыстырды. Оған дейін Мырзабек-

тиң жаңы шығып кете жазлады. гүллан бахыты Муратовтың қолындағы усы пальтода тұрғанда көз алды булдырлап кетті.

— Рухсат етиңіз, тап, мына жерге... — деди ол басын дизесине, дейін ийіп, пальтоға жабысты.

«Бұл маған бұншама неге жабысады екен, — деп ойлады Муратов. — Шешиўге келсе өзім де шеше аламан. Сондай-ақ бойым да қысқа емес, илдириўге жетеді».

Ол тек өзіне ғана түсиникли түрде күлмисреді. Бұның, қай, күлкі екенін Мырзабек түсінге алмай оның қолындағы пальтоның енді жағасына асылып, аўзына түскен бір нәрселерді айтып жиберді:

— Бұл солай ғой, жолдас Муратов. Жоқ — а, ақсақал. Қолыңыздағы мына пальтоның... өзі аўыр ма деймен... Сизің қолыңыз талды ғой...

Мырзабек басын дизесине дейін тағы бір рет ийіп, Муратовтың алдын кес-кеследі. Журт Муратовқа қарап тұрып қалды.

— Сизде бар қол менде де бар. Мүмкін болса рухсат етиңіз өзім-ақ жайына илдирип қояйын бұны.

Ол усыны айтты да пальтосын өзі илдирип, Мырзабекнің бетіне екінші рет бұрылып қарамастан көпшілікке араласып, бөлмеге кирип кетті.

Мырзабек не қыларын билмей, суўдан шығып қалған балықтай аўзын ашып қала берді...

ЖАҒАЛЫ ПАЛЬТО

Папасының қолындағы мына бір әжайып пальто үш қызының да көзінің отын алып тұр.

— Меники, — деди, ең үлкен қызы Тамара дау салып.

— Жоқ, меники, — деди ортаншы қызы Клараның да қәпелімде кийгиси келе кетіп.

Папасы қызларынан бұны күтпеген еді. Себеби ол кишкене қызы Минараға әкеліп еді. «Бұл екеуі оны билмейді екен, — деп ойлады ол. — Мен бұл үшеуін тамаша етейін».

— Қызларым, берман қараңлар, — деди папасы. Қайсысың көп күлсеңдер, пальтоны соған беремен.

Қызлары бұған инанып қалды. Бірақ Тамара ишпен: «Не ушын көп жылайтуғын адамға бермейді. Онда

мен мына екеуінен де арттырар едім» деп ойлады. Ал, Клара: «Бизің папамыз қандай әжайып адам! Өкпелеўге келсе мен бәрінен де озар едім. Кеше өкпелегеним сондай азанғы нанымды талтүсте жедім».

Минара сөйлегенде, хеш нәрсені ойлаған да жоқ, өйткені оған жаңа ғана алты ай болды.

— Ал баслаймыз, — деди папасы. — Бир..

Тамара мыйығын тарта баслады. Бірақ сол заматтың өзінде-ақ ашыұланып қалды.

— Жеңілдің, — деди папасы. — Гезек енді Клараға тийісли.

Клараның күлкисі келип-ақ тұр еді. Папасы: «Ал, басла» деўге келмей-ақ мамасының бүгін азанда Тамараға бір конфета артық бергені ядына түсіп кетіп өкпелеп қалды.

— Гезек Минараники. — деп жәриялады. папасы сөйтті де оған қарап саўсақларын жыбырлатты хәм бір нәрселерді айтып күлмисреді. Минара күлді-үсті-үстіне күлді... Оның күлгени сондай, өзінің екі апасы да қосылып күліўге мәжбүр болды. Бірақ екеуі де Минараның бұл күлкисіне түсінге алмады. «Мүмкін ол пальтоны алыў ушын шыны менен-ақ күліп тұрған шығар?»

Сөйтіп пальтоны Минара кийіп алды. Ол кийіп алған соң да тыйылып қалған жоқ. Папасына, мамасына, апаларына хәттеки үйіне келген қонақларға да қарап баяғыша күле берді. Оның үстіне саламатлығы күтә жақсы.

ЖОҒАЛҒАН КОНФЕТА

Тамара азанғы чайдың мәҳәлінде өзінің жең отырған конфетасын жоғалтты. «Бир алса Толик алады» деп ойлады оған тигиле қарап.

Тамара өзінің папасына қарады. Бірақ жоғалтып алған конфетасы қаққында айтыўға бата алмады. Неде болса оны урлаған адамды табыўға болады. Минкей өзінің қасында үлкен екі ағасы отыр.

Ол Толик пенен қәпелімде айқаса кетті.

— Меники! Мынау! — деди Тамара оның билегінен ұслап. — Сениң жең отырғаның мениң конфетим ғой.

Толик үкесін оғада жақсы көретуғын еді. Бірақ бұл жола оның жаласына шыдамай бақырып жиберді. Тамара сонда да оны жаздырмады.

— Меники! Меники!

Толик бул жаладан қутылмасын билди де, жеп отырғанынан басқа тағы еки конфетаны Тамараның мурнының астына тақады.

— Мынаў да сеники ме?

— Бер, — деди Тамара уялмастан.

Араларына папасы түспегенде олар және даўласатуғын еди.

— Қызым, конфетанды умытып басқа бир жерге қойып жүр ме?

— Аўа, умытарман, — деди Тамара өзіне-өзі таңланып. — Толиктің қолындағы меники.

— Умытпасаң мынаў не? — деди папасы. Кесенің түбіне қатып қалған конфетаны көрсетіп.

Буны көргенде бәрі: ағалары, анасы бирден күліп жиберди. Ал Тамара болса уялғанынан кроватьның астына тығылды.

ТЕЛЕФОН

— Қарағым, Алма, — дедім. Еле есімде, бизің үйге келген бир ғарры жас қызларды «қарағым» лап сөйлеген еди. Соған еліклеген менде де қыз туқымына «қарағым» деп сөйлеу керек деген уғым пайда болған.

— Қарағым, Алма, баяғы мен жазған хатқа сен неге жууап жазбайсаң?

Қыздың түсі бузыла қалды да, бирден:

— Қорқаман! Ол қаққында сорамашы, — деди.

— Меннен қорқасаң ба?

— Қойшы, қандай баласаң өзің? Қоймасаң бар ғой, мен апама айтаман.

— Айтарсаң. Мен жууырғышпан ғой, апаң келемен дегенше қашып кетейін!..

— Бизің апам сеннен де жууырғыш, қууып жетеді,

— Сениң маған барғың келе ме?

— Апа! Мына бала маған жаман сөз айтады!

Алманың дауысы қатты еситилді. Анасы елирип үйінен тысқа шықты да жерди сабалай баслады. Елерген көзден шын қорқып, үйге қарай ушып киятырман. Табаным жер илмейді. Араны тәуірақ аштым дегенде ғана артыма бир қарап едим. қууғыншым жерди еле сабалап тур. екен. Мени жерден алып, жерден салып атырғанына көзім жетип тұрса да, илажым қанша,

мурнымды шуқылап, тилимди тислеп, жөніме кете бердим.

Бул жаслық шағым еди. Жаңа оянған бир сезимнің сәулесі мени еликлетпей қоймады. Еле есімде, еки қуты бос шырпыны тесип, жип өткерип, телефон ислеп ататуғын едик. Таққан жибиң томпақ болуы керек, рас айтаман, сөйтте тыңлап көр, мине деген телефон болып шыға келеді. Туў, бул қандай жүрек десеңши, қыз бенен сөйлесіўге де батылымыз жетер еди! Сол сезим Алма менен келісе алмай тарқасқан күннен бері мениң жүрегімнен орын алды. Ол раслап қашады, мен оннан раслап қашпайман. Бирақ бет-бет сөйлесіўге екеуиміздің де бетиміз шыдататуғын емес. Уяламыз, Неде болса оның менен телефон арқалы сөйлеспесе болматуғына көзім анық жеткен сон, еки саат жұмыс ислеп, о деген /өзімше «о» болып шықты/ телефон ислеп алдым. Шыйырып, жиплерін қалтама салдым да Алманы ізлей басладым. Бундағы ойым- оған илгері бир жазған хатым бар еди. Соған жууап сорамақшыман. Бул хаттың текстің хәзір айтыўға жүрегім дауалар ма екен? Жақ даўмайды? Несін сорайсыз? Ол неше жола өширип, неше жола әлде биреулердің сөзлерінен көширилип жазылған үлгі еди ғой... Деген менен хәзіргі жаслардың жана оянған сезими сыяқлы, мениң де Алмаға деген сезимім адам таң қалғандай әжайып еди!

Алма бир нәрселерди ылайдан ислеп, үйінің қасында отыр екен. Көре сала көкірегімди керип, жөтеле қойдым. Анасы болмаса қыздан қорықпайтуғыным рас, еки қолымды шалбарымның қалтасына тығып жиберип, тәкәппырланып, оның қасына келдим. Ол мәхәлде қыз бенен қалай сөйлесіўди билмейтуғын едим. Бир мәхәлде:

— Мынаўың не? — деп сорады. Алма. Бир өзі ойынап зерикти ме, я мени сағынып қалды ма телефонды услап тұрған қолыма қарады да, гиршиксиз сүйір мурнын шыйыра қойды. Қыздың бунысы маған бундай жақпас! Расынан келдим. Бирақ тәкәппырланып тұрман:

— Телефон! Мени сендей болып ылайға урынады деппе едің?

— Им... Им, — деп Алма үлбіреген, еки уртын маған қарап томпайта қойды. Оның үстіне қара көзім

ойнақшытың жибергені—сол тып-тынық қара көз усы күнге дейін мениң жанымды жейді!

— Кел, сөйлесейік?

«Нах, бундай қолайға түспес» дедім ишимнен, қуанып тұрсам да балалық қыялға берилип шебер-лигимди, ұқыпты екенімди бір көрсетіп таслағым келді де:

— Өйтіп сен сөйлесе аласаң ба? — дедім. Ол:

— Сөйлесе аламан! Бирақ мениң айтатуғын сөзім жоқ.. — деді.

Тағы не ылаң шығарды, деймен ишимнен, күйін кеттім. Сөйтіп тұрсам да қашып кете ме деп қорқып, үндемей тилимди тиследім де:

— Мен де сөз көп, Алма. Жүдә көп... Сол-ақ екен, телефонның бір қулағы (қулақ емес, шырпы ғой) дәриі оның қолына илинді. Мен үсти-үстине сөйлей басладым. Сөз басын «қарағым» нан баслап едим. (ойымда жақсы көреді деген сезім тұрған) кәпелім де дауысым әсте шыға қойды. Өжет қыз есиге алмай қалды. Соған буұлығып телефонды ылақтырып жиберіуді ойлап тұрды да:

— Бұл не? Қатты сөйлеуге апамнан қорқасаң ба? — деп сорады ол.

— Мен хеш кимнен де қорықпайман!

— Сонда қатты сөйле дә. Бақырып жибер!

— Алма!

— Еситип тұрман. Күтә жақсы еситилді, — деп қуанды Алма. Буны аузына телефон қулағын тутпай-ақ сөйледі, маған да еситилип тұр. Соған қарағанда бизің сөзлериміз жип арқалы емес, былайынша-ақ еситилип тұрған сыяқлы екен. Жүрегим туұлап тұр. Тап неде болса айттым!

— Сен мени сүйесең ғой, солай ма Алма?

Қызда тағы бір түрлі албыраушылық пайда болды.

— Қойшы, ондай сөзді айтсаң бар ғой, уят болады.

— Уят болар, жүдә Айтпақшы, сениң апан мени көрсе және ура ма, — деп бір қырын тарттым мен.

— Мен урғызбайман. Сен түнәу күни сонша неге қаштың, қорықтың ба?

— Мен хеш кимнен де қорықпайман. Алма!

Қыз селк ете қалды.

— Қорқып кеттім ғой.

— Сен қорқақсаң, ә?

— Мен бе? Тапқан екенсен, қорқпайман!

— Онда мениң хатыма неге жууап жазбайсаң?

Алма маған қарап:

— Ал қашып кетемен... Айттым ғой жаңа уят болады деп...

— Қашпа, сорамай-ақ қояйын, — дедім.

Биз енді телефонды қойып мәмілеге келип сөйлестик. Бирақ көп узамай-ақ дауға тағы да киришип кетіппіз. Алма ернін шыйырып, бір нәрселерді айтып өзіне-өзі сөйлейді. Жыламырағандай да болады. Оның ойынша мениң хат жазыуым уятта, оның жууап жазыуы бәрінен де уят нәрсе! Мениң де шамам беп-белгилі. Онан кейін қысынып тұрғаным жоқ. Жер сызып уақты-уақты біреуді ізлегендей тум-тусқа қарап қояман. да, баяғы сөзге тағы келемен: Қыз «қыйт» десе мениң қарамды бір-ақ көретуғын еді. Әттең нетесен, оның ойына бұл ис келмепті ғой. Оның есіне келмеген елде көп нәрселері бар еді. Ол: «Сөйтіп, меннен не сорайсаң» десе; буның изін дүзеп әкететуғын күш мен де бар деп ким айта алар? Тек мениң аузыма түскен сөз: — уят болар, жүдә. Усыны айтаман да бір нәрсе айтар деп дәмелене бердим. Басқа сөз есиге кирипте шықпады, қайтама тығылып, орынсыз күле де беріппен. Неге уят болады? Өмірдің бұл сырына түсінгім аз. Қыз өжет, қолымды қағып жиберіп өзіне жууытпайды. Бирақ бір жақсы жери қашпайды. Соған қарағанда мени иштен унатады екенсең-ау деген ой бар менде. Сөйтіп дәслепки оянған сезімнің етегіне оралған биз екеуиміздің «Уят болады»мыз, бір топ баланың қулағына шалынып қалыпты. Көрген жерден* олар:

— Әй, ол қыздың қолын неге таулайсаң, — деп мени ортаға алмасы бар ма? Алма қашып кетті. Ал мен сорлы «патруллердің» қолынан зорға дегенде жаздырылдым. Оның менен қоймай телефонымды тартып алды. Ойымда: сорлатты-ау әбден, енді рас телефон болмаса бәрінен де ұсылай етіп тартып ала береді деген ат басындай жаслықтың наразылығы кетті. Усы ойымды Алмаға тағы бір ұшырасқанымда айтып едим, ол маған ақылы кирип қалған, бой жеткен қыздың сөзін айтты:

— Рас телефонның дауысы қулағымызға жеткен күни биз екеуимізді бахытлы деп есаплайық. Марат!

Минекей, маған сол күннен баслап бахытым рас телефонның қулағында тұрғандай болып көрінді.

* * *

Талай өмір өзгерістері болып өтті. Бул ұақытта аұыл-район, қала болды. Жас күшке толды. Гарры кексе тартты. Бизге де Алма айтқан бахытқа жетіу үшін булдыр белеслерден асыуға туура келді. Өмір өз айтқанын ісеп тынды. Минекей, қылтыйып қылау сыяқлы муртта шыға баслады. Буны көпсинип жүргенде еки жақтың үсті менен «ата сақал» тап берді. Бундай өзгеріс менде емес, Алмада да болуға тийисли деймен ишимнен. Көрмегениме талай жыллардың жүзи болды. Мен кеткенде сүйріктей саусақтары әлде қандай қалда екен деп бет-әлпетін көз алдыма елестете алмай тынышым тарылып киятыр.

Поезд әсте жүріп Хожели станциясына келип тоқтады. Журт вагоннан түсіп атыр. Түскенлер өз үйіне, ал биразлары қалалық мийманханаға қарап кетип баратыр.

Минекей, мен тийисли мийманхананың 5-бөлмесінде отырман. Иши салқын, оның үстине таза. Өз алдыма телефоным бар. Көзиме оттай басылды. Қасына келип блокнотыма жақында ғана бир жолдасымнан сорап жазып алған бир үйдің номерін излестире басладым.

— Алло! Квартира. Алмамысан?—Қулағыма таныс-хәялдың дауысы шалынды. Буны Алма шығар деп қууана баслап едим, ол емес, баяғы мени қууатуғын оның апасы болып шықты.

— Шырағым, ол кенседе ғой, телефоны 3-43. Қайсы баласан?

— Аұыл балаларымыз, шеше.

— Аұыл баласы болсаң, Алманы неге билмейсең?

— Билсек те, сорағанымыз.... Телефонның трубкасын усы абыройымның барында орнына жыллылай апарып қойдым. Нетесең. Алма болып хәзир бетпе-бетке келгенде изинде талай қызықтары бар еди-ау, деймен ишимнен. Сөйтип турсам да кемпирдің «неге билмейсеңнен» Алма әлде биреудің сүйгилиги болып қалған ба деген бир сууық сезім жүрегіме орала кетті. Бундай жерде өзінди жақсы ушлауың керек, мен де изин күтейін деп өзіме тәселле берип, жубаттым.

Алманы кабинетинен таптым. Ол мениң бул жер-

ге келгенимнен хабарсыз екен, есите сала мийманханаға келетуғынын өзи айтты. Бундай қууанбаспан!

Алма айтқан ұақтында келді. Биз салтанатлы түрде қол алысып көристик. Бул ұақта оның ойынында не бар екенін қәйдем, ал мениң ойымда баяғы жаслық дәуірдегі жалынлы тилек, бийік-бийік әрманлар жатыр еди.

— Сөйтип оқыуды питкердің бе? — деп сорады Алма бираз тыныспадан кейін, — Сени Москвада қалар ма деп қорқып едим.

— Жоқ усында. Ал, өзіңе жол болсын?

— Усындаман. Поликлиникада врачпан. — Алма иркілип қалды да аяғының астынан бир нәрсе излегендей төмен қарады.

— Телефонда неге айтпадың, бәлким күтип алар мидик, — деп өз өкпесін айта баслады. Бир қарасам қоңыр көзи тунжырап тынған екен, ақлана басладым. Сөз ретине қарағанда оның да медицина институтын питкерип келгени усы быйыл екен. Мен де Москвадан жетиксиз алты жыл дегенде келип отырман. Бизің бир-биримізге өкпегийне ететуғынымыз усы: буның тағы астары бар. Мен оны ерге шықты деп ойласам, ол мени хәял алды деп қәуіпленген екен. Олай емес-лигине екеуиміздің көзиміз жаңа ғана жетті. Бираз әңгімеден кейін кеуілде қылау ушламай ашылысын сөйлестик.

— Ой, арадан көп жыллар өтті-ау, — деп Алма ойлы пишин менен күлімсірей баслады. — Есинде шығар. Рас телефон менен бир сөйлесем дейтуғын едің ғой!

— Есимде, бәри де есимде, Алма.

— Апам-ше?

— Есимде, бәриде есимде, — Парша.

— Мени қууатуғын кемпир ме, әлбетте есимде. Онан кейін, жазыуын жазып, жууабына келгенде уят болды дейтуғын да едик -ау.

— Хә... хә... Бәри де есинде екен, — деп орнынан ушып турды да: алдымдағы телефонды маған қарай қолы менен нұсқады. — Сол сөзіңди телефонда хәзир айтшы, жууабым тайын.

— Алочка! — дедим мен қыздың көзине күле қарап, оның қолын шап берип ушладым. — Хәзир телефонсыз-ақ жүрегімнің еркин айтыуға батылым жететуғын сыяқлы!

Қыз көзінде сөнбес от жанып турды. Мен сол отқа қумарлана қарадым.

СУДТА

— Суд мәжилисін ашық деп жариялайман. Судта Айтбай Өтемуратовтың арзасы қаралады. Бул истиң гүуасы төртеу, — деди халық судьясы орнынан турған бойдан — Пухара Атабаев, сиз гүуа қатарында берген жууабыңызда толық және анық етип хеш нәрсе де айта алмағансыз. Сизің ойыңызша жәбірлениуші ким, усыны суд қурамының билгисі келеди.

— Парахат, айта бер, албырама, — деди қара пәреңнен келген жасы жигирма бесте, орта бойлы, гөне-леу болса да ықшам кийінген бир келиншек.

— Япырмай, неге тартынасаң? Құдайым-ау, усын-дай жерде де сөйлеуге қысынуға бола ма? Судтың алдына мениң усы менен алты мәртебе келиуім, булар жақсы халық. Оның үстине әдил.

Судтың қоңырауы шынғырлады. Келиншек гүуалардың бетине телмирип қарап, өзине керекли сөзди күтип тұрып қалды.

— Жәбиркеш усы, — деди Атабаев.

— Ауа, мен, әнекей журт та билип отыр, — деди келиншек.

Судтың қоңырауы тағы да шынғырлады.

— Айтпақшы, сизің атыңыз ким еди?

— Бекбийке. Әкемнің аты Султан.

— Пухара Султанова, сизің өз ериңізден ажырасуыңызға не себеп болды.

— Ажырасуға айыплы мен емес, оның өзи ғой. Хұрметли судья кеширерсиз, мен халық судьясы усылайша айтаман. Өйткени мен жәбиркешпен. Минекей, бир қарап қойыңызшы, берекет тапқыр, хұрметли судьялар-ау, — деди Бекбийке, үстине кийген ала шыт көйлегін көрсетип. Үп-үлкен инженердің келиншегине усы да кийім болып па?

— Жәнжел көйлектің үстинен шықты ма?

— Онда үлкен мәніс бар, хұрметли судья. Ауа, көйлектің үстинен шықты. Ол мениң үсти басыма қарамады.

— Сөз гүуаға бериледи. — деп жариялады судья.

Гүуалар бул истиң не менен питерін билмесе де, болған истиң мән-жайын судьяларға айтып берди. Бирақ, қалған үш гүуаның сөзи Бекбийкени қанаатлан-

дырмады. Олардың бәрі жәбиркешти Бекбийке емес, оның ери Айтбай деп көрсетпе берди.

— Қалайынша? Ой құдайым-ау, мына журтқа бир нәрсе көрінген шығар, — деди Бекбийке. — Алты айдан бери арза берсем, болмай ма? Ақыры болмаған соң арза берип отырман, айыплы оның өзи деп жаңа ғана айттым ғой.

— Қосылғаныңызға алты ай болды ма, — деп сорады судьялар.

— Ауа, алты ай. Ол маған не ис ислеген жоқ, хұрметли судья.

— Ол дегениң ким, ерин бе?

— Кешириниз, мен еримди усылай айтатуғын едим. Минекей көрдіңдер ғой, — деп Бекбийке екінші мәртебе көйлегін көрсетті, — үстиме илип алардай қалғаны хәзир тек усы ғана. Тап усы күнлерде мендей болып бир көйлек пенен жүрген хаял бар ма?

— Нағыз жәбиркеш усы, — деп тастыйықлады биринші гүуа.

— Көрген жәбиринизди айтың, — деп сорады судья.

— Хау, бул қалай? Хұрметли судья, сиз де еле билмейди екенсиз ғой, — деди Бекбийке иши-бауыры жылып. — Ол мениң көйлегімди отқа өртеп жиберди. Мен көйлексиз емес едим, усының себебинен ғана хәзир көйлексиз болып отырман, кеширерсиз.

— Өртеген мен емес, өзін, — деди Айтбай.

— Өзің? Ауа, ал өзін, сенің қырсығың тиймегенде ол ис болмауғын еди. Хұрметли судьялар, — деп сөзін баслады Бекбийке. — Мениң өз үйімнен әкелген еки штамповка, үш әпиуайы шайыдан тигилген көкпирек бүрме көйлегім бар еди. Бұған келгеннен соң да крепдешиннен еки келте жең көйлек, сайрайманнан алты қыйық етип, еки узын жең көйлек тағы тиктим. Усы көйлекті журттың бәрі сыртымнан да, бетиме де мақтап жүрди. Денеме қуып қойғандай шап-шақ еди. Бир күні үйде отырып, ишим писип кетті. Жұмыс ислеуге қолым бармады. Кеширерсиз, мен жасымнан жұмыс ислеуге үйренген адам емеспен. Әуелги күйеуім де жұмыс исле деп айтып көрди. Мен оған: «Сизлердің арқаңызда жұмыс мениң не хәжетім? Бир хаялдың тамағын таппасаңдар малақай кийип не қыласыз», — деп қоятуғын едим. Кешириниз, хұрметли судья, әуелги сөзімнің дағамын айтайын. Сөйтіп кезінде

А.И.Ияз ат'ндағы НМПИ
Информациалық ресурслары

INVENTAR № 57112

унаған көйлегімди кийип алып парктің ишінде олай-да-булай да жүрдім. Айтбай болса командировкада, бір буұат ақшаны да қалтама сала шыққанман. Оған не аларсаң, саат кешкі жетилер шамасы еді. Еле паркке адамлар да толық жыйнала қоймаған. Ишим лисип кетті. Өйтіп-бүйтіп күн де батты-ау. Адамлар келе бастады. Бір мәхәлде қарасам бір хаялдың үсті күннің нурындай жарқ-жұрқ етіп баратыр. Мен аяғымды шаққанырақ басып оның изинен жүрдім. Ол хаял да мен қаттырақ жүрген сайын изине жеткермейді. Ең ақырында жетіп алып, «сениң мына көйлегің жақсы екен, қайдан алдыңлар?», — десем, ол маған қарап: «Рахмет, күйеуім кешегі өткен байрамда байрам сыйлығы деп әкеліп еді» — деди... Күйеуім не жұмыста еді? «Әйтеуір жай рабочий». «Ал өзің қай жерде істейсең?» «Өзім хәрип теріушімен». Басқа сөзге келместен тап сол жерден үйге қайттым. Жол бойы ойлағаным: «Жұрт қандай бахытлы? Күйеуі рабочий. Ал кийіп жүргені памбархат» деймен. Мениң ерім — инженер. Ал менде неге ондай көйлек жоқ? — Минекей, усы қапаланыудың салдарынан, — деди Бекбийке, демін ишине тартып, — аұрыуға шатыла жазладым. Айтбай тезирек келсе екен деймен. Асыққанда күн өте ме, үш күннен кейін келді. Ал Айтеке, сен маған памбархат әпер, болмаса үйіме кетемен дедім жорта, оны қорқытайын деген ой менен. Ол қорқыудың орнына ыржыйып күліп: «Кететуғын болсаң ойласып қайтесен», — дейді. «Әпересен бе, жоқ па?» — деп отырып алдым. «Жаным, әперейін азырақ шыда», — деди. Соннан кейін әперді деп ойлайсыз ба? Жоқ, әперген жоқ, — деди Бекбийке, демін екінші мәртебе ишине тартып. — Мени алдаған екен. «Көйлегің, бір басыңа аз да болса онлағаны бар ғой», — деп кейін тартады. Ашығым келип кетті. Усы көйлектер турғанда маған памбархат жоқ екен деп ойлап, шкафты аштым да барлық көйлегімди ошаққа тықтым. Жаздың күні ғой пetchке от жағыла ма, бір мәхәлде, «бизің жайға от тийіп атыр ма, қалай», — дейді мынауым. «От емес, ол жанып атырған мениң көйлеклерім», — дедім мен. Минекей, құрметли судьялар, усының себебинен мен барлық кийімлерімнен айырылып, тақыр гедей болып отырман. Қәнекей, ойлаңыз жәбірленген көйлегінен айырылған мен емес пе? Тағы да мен айыплы болсам?...

Айтбай судта сөз сөйлеген жоқ.

Суд өзінің қарарын оқый бастады:

— Пухара Султанованың арзасы дерексиз деп табылсын... «Судья пара алған екен» деп ойлады Бекбийке өз пәминше. Соннан кейін орнынан жай менен тұрып, өзіне қадалған онлаған көзлерге қарап сөйлеп кетті:

— Бул қалай? Мениң растан-ақ памбархатсыз қалғаным ба? Сизлер неге мениң арзамды аяқсыз қалдырмақшысызлар...

ЖИПЕН

Жолаушылар минетуғын машинадан екі адам түсті. Бириншиси ұзын бойлы, өзі арықлаудан келген, жасы еліу беслер шамасындағы, үстине қолдан тиктирген ұзын сырмақ кийген, сур дегелейли адам, екіншиси оннан гөре аласа бойлы, үстине кийгени сырты хөнерленген қынама постын, қоңыр түсли, сақал-мурты жаңа-жаңа тәп беріп киятырған сулуышық жас жигит. Екеуі де бул жердің адамлары емес, узағырақтан өз тиллери менен айтқанда «жабаннан» киятыр. Ұзын бойлының аты — Бекбаулы деген киі, қасындағы жалғыз ұлы — Өтежан еді, жақыннан бері тамағына бір жара түсіп, жутындыра бермеген соң емлетіу ұшын қаладағы үлкен докторларға алып киятыр.

Алды кеш болмаса да, машинадан түсіу бойына қонақ жер тауып алу керек деген ой екеуінің де басына келе кетті. Әкеси қойын қалтасына қолын тығып жиберді де, бір нәрсені ізлеп атырып:

— Өтежан, шырағым, мен оны жойтып алған усайман ғой. Әттегене-ай, сениң ядыңда жоқ па, ол баланың үйі қай көшеде еді, үйден шыққанда кеулімде сайрап-ақ тұр еді, нетесен, қалпал салынған-ау, түсіп қалыпты.

— Нийетбай ағамды айтасыз ба, — деп сорады баласы, — оның көшесі... ядымда бар. «Театральная» емес пе?

— Сирә солай шығар, — деди отағасы келисіп. Та-лай жылдан берлі көрмеген жийенімнің үйі ғой ол. Усында бір үлкен жұмыста істейтуғын көрinedi. Ол мәхәлде сениң жасың онда еді, хәзир он сегізге шығасаң. «Дайысын қалай күтер екен-ә? — деп Бекбаулы

ойға шүмип киятыр. — Өзлеринің бала-шағалары да баршылық усайды. Өтежан-ау, қуры қол барғанымыз уят болар, шырағым, жолда дүкан-пуканға көзің түссе, кампит-сампит ала жүрейік, дайым келди деп, жуырып шығады ғой, қолларына услата қойыуға жақсы...

Гастрономға кирип, бір дорбадай нәрсе-қараны алып, олар тағы да жолға шықты.

— Нийетбайды сеннен кем көріу маған гүна, шырағым, — деди әкесі баласын сөзге уйытып. — Қашшан-ақ бір келермен деп, өзімше нийет етіп жүрсем де анау-мынауым питпей келе алмай жүрген едим. Сағынады ғой. Жалғыз дайысын сағынбайтуғын қайда. Өзім-ше? Күні-түні жағым тынбай, соның атын айтаман да жүремен. Сениң жасыңды бір тилесем, оны еки тилеймен. Өйтпесем, туысқан болғанымнан не пайда? Қалай, алған базарлығымыз аз болған жоқ па? Жийенлерімнің қолына пул да услатармыз, еки жигирма бес сомды бөлек салдым. Сени бүгін Нийетжан қыдыртады ғой шамасы... Уялып, бас тартып жүрме! Тамағың қалай, ауырмай ма? Илайым, сөйткей дә! Мен қыдырмайман, жийенлерім менен боламан. Олардың тиллери хәзир қызық ғой... Тыңдаған сайын тыңласам екен дейсен... Сен, мына, биреуден сорап ал-шы! Биз адасып баратырған жоқпыз ба?

— Балам, Нийетжанның үйінен өтіп кеткен жоқпыз ба?

— Қайсы Нийетжан?

— Тахтакөпирден көшип келген, мениң жийенимди айтаман дә!

— Көшесі қайсы?

— Өтежан, мына жигитке түсиндир-ши!

— Театральная...

— Оңға таман жүресіздер, анау көринип турған бийік жайды көрдіңдер ме? Соның алдына қарап жүре беріңдер.

— Тәңір жарылқасын! Минекей, көрдің бе? — деди отағасы баласына. — Оны көп жигитлер танытуғын усайды. Бул мениң бахытым ғой! Сени ертең-ақ үлкен доктордың алдына апарып, «мынау маған жақын адам еди» деп танытпас па? Сөйтпей не? Дайысының жалғызнан еки ауыз сөзін аясын ба? Айтпақшы, бүгін

дайысын не менен сыйлар екен? Қууырдақ берер ме екен? Я алдына бас қойып, қоңсы-қобалары менен таныстырар ма екен? «Минекей, көріңдер, мениң дайым келди!»

Отағасы қууанышын қойнына сыйдыра алмай, жийенінің тап төрінде отырғандай, оны көз алдына елестетіп, тағы бір нәрселерди айтпақшы бола бергенде, баласы қапталдан сөз қосып, әкесін қайтарып таслады.

— Қаншама мақтасаңыз да, сіз көрмеген сегіз жылдың ишінде бір мәртебе хат та жазбады ғой. Бір есаптан, оныкіне барыудың өзі де қәте.

— Келип турып па? Келип турып, шырағымды көрмей кет дейсең бе? Бұның болмайды, балам, — деди әкесі қарсылық көрсетіп. — Ал, хат жазбаса, оған да гүналауға болмайды. Қолы тиймей жүрген шығар. Ақыры, ол хызметтің адамы емес пе? Ал, өзің ше? Оған неше мәртебе хат жазып едің?

— Мен дайыларыма жазып жүрмен. Оның дайысы сізсіз. Ол сізге жазыуы керек еді, сізди ұмытпауы керек.

— Соның менен, биз адасып кеткеніміз жоқ па? — деди әкесі баласына. Бийік жайдың тусына келдік ғой. Сирә, театр дегені усы шығар! Япырмай, сонда оның үйі қай топарда болғаны?

Тап усы мәхәлде, қарапәрең бір жигит, қолына жиңишке шыбық алып, баласын алдына салып қууа баслады. Ол жолаушылардың тусына келгенде, қолынан шыбығын түсіріп алды да, еки ийіні қысып, танымайтуғын адамларға қандай суслы көзі менен қарайтуғын болса, тап сондай етіп бул екеуіне қарады да, бір есикке кирип кетті. Оның шаққан қыймылдағаны соншелли, ақсақал аузын ашып та үлгере алмай қалды. Оның ернінің ушына келип қалған сөзі:

«Бизің Нийетжандики қайсы еди?» Бул жерде ақсақалдың бойының ұзынлығы пайда етті, ол бойын созып, жигит кирип кеткен есиктің төбесінен үңілді. Минекей, оның көзі өзіндей ұзын, арықлаудан келген жийенге түсті. Оның қарсы алдында басын төмен салып, мұлайым келині келип тур. Келиннің түр-түсі жийеннің хәр сөзіне ренжигендей, иінінен азап шегіп, қалтырап тур. Неге екені белгисіз, отағасының өзі де жийенінің сөйлеген сөзінен қорқайын деди. Сонда да, қулағын қойып тыңлап еди, ол мыналарды еситті:

— Сениң тууысқанларың еки күн қонаман деп, менің он күнлик азығымды жеп кетти, — дейди жийен, қалш-қалш етип. — Сен оларға кеткен нәрселерди бостан-бос келди деп ойлайсаң ба? Сен күнде бир мәртебе қазан асар мәхәлде, оның гөш емес, ақша екенін, менің маңлай терим екенін ойласаң еди...

— Өзіңнің ше? Сениң тууысқанларың келсе де, соны ислейін бе? — деп сорады жийен келин.

— Менің, сениң дегенди сен қайдан шығарып жүрсең? — деп кейиди жийен. — Усыны хәммеге де исле деп айтқаным қашан еди! Расын айтсам, менде тууысқан жоқ!...

Дайысы көзін жума қойды. Оның әтирапын думан қаппап кеткендей, қапырықлау бир жерге кирип қалғандай, деми жетпей баратырған еди. Адамның жанын түршиктиретуғын бундай сөзге үйренбеген ғарры, көкірегін шалаға өртетип, ишинен нәлет айтып, кейін қарай шегинип кетти.

Оның өкпесін айтып жеткеріу хеш мүмкин емес еди.

ШАТАСҚАН ОЯЛАР

Қолынан өнери тамған, жасы еліуден өтип баратырған, қара сақаллы, ат жақлы, шымыры денели, уста — Өтенияздың есигін азанғы шайдың мәхәлінде биреу келип қақты. Оның қағып тұрған есигінде адам жоқ еди. Уста бала-шағалары менен басқа бөлмеде отырған еди. Өзи сыртқа шығып, келген адамды қарсы алды.

— Өтенияз устаның үйі усы ма? — деп сорады келген жигит. — Бир қаланың ишинде турсақ та, билмейди екенмен, кеширерсиз, сораса-сораса, ең ақырында таптым-ау.

— Үйге кириңиз, — деди уста, жай ғана мұлайым дауыс пенен. Сол излеген адамыңыз мен боламан.

— Өзим де сезип турман, — деди жигит қалың ернін жалап қойып. Келген жұмысымды сезип те тұрған шығарсыз. Хәзир қыс айы ғой. Япырмай, мына күннің сирә түбелегі түскен шығар! Усындай да сууық бола ма екен! Ауа, келген жұмысым онша қыйын емес, ол сизің қолыңыздан келеди. Хаялым «Мурат, жууыр, усы кәрада уста атамыз бар, соны ертіп кел, бала-шағаны аязлатып алармыз», — деген еди. Излей-излей,

ақыры таптым-ау. Излесең табылмайтуғын зат бар ма, өзи?

— Соның менен, сизге не керек?, — деп сорады уста. Тонып қалыпсыз ғой, жүр жайға кирейік.

Мурат үстіндегі қарын қағып, бөлмеге кирди, жайдың үлкен еки айнасы, дийуалға тутылған еки ақ шашақ гилеми айрықша сән беріп тұрғандай. Жигит тамағын бир керіеп алды да:

— Жаңа, сиз не керек деп сорадыңыз ба? — деп баслады, сөзін ол. — Бізін де тап усындай жайымыз бар. Бирақ, пеші тартпай, түтеп тұр. Соның бир ила-жын сизди биледи дегенди айтты, соған келип турман.

— Қыстың күні печь түтегеннен жаманы жоқ, — деди, өз кәсібін сүйетуғын уста. — Тоқтап тұрыңыз, мен жұмыс кийимін кийип алайын.

— Тезирек кийине көриңиз, — деп асықтырды Мурат. Бала-шағалы адамман. Олардың сууыққа тоңғанын көргім келмейди.

— Мен тайын болдым, — деди уста. — Ал, баслай беріңиз, үйіңіз онша алыста емес шығар.

— Алыс қайдан болсын. Усы қаланың иши ғой, — Мурат жолға шыққан ұақытта: — Айтпақшы, уста ата, сизге бир сорау: мийнет хақыңыз ушын неше сом беріу керек?

— Бергенинди бересең дә, оның үстине, жұмыстың түрін көргенім де жоқ ғой.

— Ол солай ғой. Сонда да аузыңыздан бир лебизди еситким келип тұр. Артық болар, кем болар, бир нәрсени айтсаңыз, жақсы болар еди.

— Сондай сымбаты келген жигитлерге пулсыз-ақ ислеймен, — деди уста уялыңқырап. Усы күнге дейін хакымды хеш ким де жеген емес. Ол не дегениңіз... Бергенинди өзің берерсең дә.

— Ол жеріңіз жақсы екен, — деди Мурат. Бул мәхәлде жайма дүканлардың қасына келип қалып еди. Бирақ, сонда да, лебизіңізден шыққан сөзди еситіуге қумарман.

— Бул не дегениңіз. Жұмыстың түрін көрмей тұрып, айтысуу уят қой сирә...

— Мейли. Онда өзим-ақ...

Мурат жол бойында киятырып, устаға беретугын хакысын ишинен есаплады: «Он сом берсем қайтер екен? Азырақ... Он бести атып көрсем?... Тоқта!» Жи-

гит жайма дүканларды көзи менен тағы бир шолды. Сонда есине жаңағы устаға беретугын ақшасына қанша арақ келетугыны түсти. «үш рюмка келеди екен-ау», — деп ишинен тамсанды. Оннан кейин аузына түскен бир сөзди айтып жүре берди:

— Үш... үш...

— Үш рет дейсиз бе? — деп сорады буфетши, жулып алғандай етип. Сизге ақтан үш рет қуяйын ба?

Мурат жайма дүкан деп буфеттиң тусына келип қалғанын жаңа сөзди де, устаға бир қарап қойып, буфетшиге «мейли» деп салды. Сөйтип, рюмкалар бири-нен соң бири шыңғырлап, Мураттың өнешинен өте берди. Көзи дөңгеленгенше ишти. Уста: «қой шырағым» деп еди, «сен кимсең? Мени кешеден бери аңлып жүрсең, мен оны билемен!» деп шалқайды, жигит. Уста кетіп қалды. Ал өзі бир мүйешке тығылды да, кейпи тарқағанша жатты. Түс ауа үйіне келсе, баяғы печь еле түтеп, жайының иши бурынғыдан да бетер екен. «Бул қалай? — деп ойлады Мурат. — Мен устаның қақысын төлеп едим ғой. Оңламағаны қалай!?»...

— Әй, Бийбайым! — деп сорады ол, — үйге уста келди ме, жоқ па? Мен оған қақысын төлегендей болып едим, неге печьти оңлатпадың?

— Сениң не ислеп жүргениңди қайдан билейин! — деди хаялы әбигери шығып. Бул үйге келген устаны көргенім жоқ.

— Жоқ, қақысын бергенмен, — деди Мурат екиленіп. — Мен оның қақысын үйге жақындамай-ақ төлегенмен.

— Жоқ, уста келмеді, — деп безілдеді хаялы. Қақысын үйге жетпей-ақ төледім дейсең бе?

— Ауа! үйге жетпей-ақ төлегенмен. Он бести айтқанман.

— Ал, уста қайда? — деп сорады хаялы. — Мынаны күн деп отырсаң ба? Ала түтин, көзинди ашсаң болды, моншақ-моншақ жас төгесен.

— Мен соны билип, қақысын күни бурын төлегенмен, — деди Мурат. — Тоқтап тур, ол ғаррының алған пулын көзинен шығарайын. Алдайтуғын адамын тапқан екен.

— Қайда кеттиң?

— Устаның үйіне бараман. Я жұмыс ислеиди де, я алған пулын қайтарады.

Мурат ашыуға буұлығып устаның үйіне кетти. Жолда киятырып, тағы ақылына келди де «қатты сөйлемей-ақ түсиндире аламан ғой. Мүмкин бир асығыс иси болып қалған шығар!» деп ойлап, устаның үйіне келди. Бул мәхәлде уста өзиниң жайына нағыс салып атырған еди. Мурат жымыйып қойып:

— Хұрметли, уста ата! Сизиң усындай зөрүрли исеппенен қалғаныңызды билип, хаялымды жубатып келип турман. Мен кеширдим. Қолыңыз қашан тийеди? Я берген пулым күйіп кете бере ме?

— Өзиңнің есиң дурыс па? — деди уста ашыуға буұлығып. — Сен маған қақыны қашан, қай жерде төлеп едін? Бәлким, буфетке төлегениңди айтып турған шығарсаң?

— Жоқ, уста ата. Сиз алжасып тұрсыз. Мен сизге қақыны буфетке жетпей-ақ төлегенмен.

— Не дейсең?

— Расын айтқанда, мен сизге қақыны жолда-ақ төлегенмен. Оңды берсем қайтер екен дедім өзіме өзім. Қой, бул азырақ болар, он бести атып көрейин дедім де... бергенмен... Ал, өтирик деп көр-ши.

ДӘРТЛИ

Қалалық милиция бөлімінде ислеитугын киши лейтенант Әуезмурат Төребаев, өзиниң постына кетиу ушын үйінде таярланып атыр еди, биреу үстине басып кирди.

— Сизге не керек?

— Бахытымнан айналайын, — деди келген жигит, — сен мени таныйсаң ғой, Айтбайдың жийени, Бийбай-ша кемпирдің маңлайындағы жалғыз баласы Сәрсенбай боламан. Жаңа үйден шығып киятырсам, бир топар, қызлар, институтқа қарай кетип баратыр екен. Еле жете қойған жоқ, сыртынан көрип қалдым, олар буруу жол менен кетти, мен дүзиу жолдан олардың алдынан ораламам ғой...

— Ал сонда не болады!

— Сондағы болатугын исти айтыу ушын келип турман, жан аға, түсинесен ғой. Бизиң ауылдағы Арысланбай да көзге көринбей жүрген-ақ бала еди, бир күни армияға барып келди де, адам болып шыға келди. Үйленди. Хәзир өзлеринен бир ул, бир қыз бар. Мениң менен түйедей жас. Быйыл 25 ке шығады.

— Мени не ушын иркип турсан, усыны айтыу ушын ба?

— Құдай сақласын, сени иркейін деген ой менде жоқ, аға. Жаңағы қызларды айтаман, олар еле жете қойған жоқ. Сен аға, бүгінше постыңызға бармай-ақ қоя туршы, маған сизің мына формалы кийімлеріңіз зәрурлі болып тур.

Киши лейтенант Сәрсенбайға таңланып қарады да, бір ауыз сөз айтпастан кийіне баслады. Жигит екі қолын теңдей жайып, оның алдын кес-кеследі.

— Жан аға! — деп жолына шығып жалынды ол. — Мені аямасаң да үйімдегі кемпір шешемді ая, үй жұмысы жанына батқаны сондай, күнде бір мезгіл жылап-сықлап алады. Сениң де басыңда тап мендегідей аұхал болса, сениң шешен де жылаған болар еді, үйленіп алған соң оның басына бармайсыз ғой, солай ма, шамасы солай ғой. Деген менен маған мына кийімніңізді беріп тұрыңыз, бір күнге емес, бір саатқа беріңіз, ізін өзім билемен.

— Өзіңнің есиң дурыс па, жоқ па, — деді киши лейтенант қатты ашыұланып, — мен саған буны қалайынша беремен, оның үстіне постқа кетейін деп турман.

— Соыңды қоя туршы, — Сәрсенбайдың көзінен жасы айналып, — бір күнге ауырған бол да қой, саған қайсы доктор справка бермейді, қорқады ғой...

— Ақмақсаң, Сәрсенбай, ақмақ сеннен артық болмайды.

— Қалайынша? Сонда жаңағы қызлардың кетіп қалыуына сиз де тилеклесісіз? Олар кетіп қалады ғой.

— Сениң өзіңе не керек? Тоқетерін бір айтшы?

— Айтсам, көп ауыз көп сөйлейді, аз ауыз аз сөйлейді. Мениң басыма усылардың сөзінің бірде-біреуін әуелгі жыллары кирмейтуғын еді. Қарасам, өзімнің қатар-құрбыларым турмыс құрып, үйленіп атыр. Келши, мен олардан кеммен бе, деп топырағы торқа болғыр, Қутжанның қызына сөз салып көріп едим, қайқы белли бір жеңгеси сен еле баласаң ғой, оның үстіне ушатуғын көлің, қонатуғын жерің де жоқ екен деп, бийкешін бермеді. Арадан екі ай өтті. Екі ай-ақ! Биреуге тийіпті деп есінтім. Сондай формасы бар биреуге ұсайды. Соннан кейін де мениң атым жорға-

лап кете бермеді, ал жолдасларымның бәрі бала-шағалы болды. Қәнекей, құдайлығыңды айтшы, усы дурыс па?

— Буны маған неге мақұлатып турсаң? Бар да шешене ойлас.

— Ойласқанман. Айтатуғын сөзі жоқ. Кімді қалесен, соны ал, тойыңды өзім көтеремен дейді.

— Ал, неге үйленбей жүрсең?

— Үйленіуге болар еді. Бирақ мынадай формалы кийім табыла ғойса...

— Ақмақпысаң, кімсең, — деді киши лейтенант ашыұланып.

— Саған не керек өзі?

— Маған керек нәрсені жаңа айттым ғой, жан аға. Сиз бір күнге ауырған болыңыз, маған мына кийімлер керек боп тур.

— Не ушын?

— Не ушын дейсіз бе! Енді қалай түсіндірсем екен? Жаңа айттым ғой, бір топар қызлар кетіп баратып екен деп.

— Усы кийімлерді кийіп барып, сол қызларға сөз салмақшымедің?

— Берекет тап, — деп қуғанды Сәрсенбай, — ойымның үстінен түстің, жан аға. Олар бурыу жол менен кетті, ал мен алдын орайман да сулыу биреуіне қарап көзімді қысаман, сөйтсем қасыма келеді. Қелмей не қылады. Алтын пагон, қынамалы шинель, маңлайымда бес жұлдыз өзіме жарасып, үлкен исте екенімді дәлилдеп тұрған соң, қыз қаша ма? Қелгенін билмей қалады ғой, бәлкім баратурған жағында есіннен шығарар!... Аға, сиз маған бір жақсылық іслең, бір күнге ауырған болың да жатың. тойдың ұағында түргелерсіз...

— Не қылған той?

— Жаңағы қыздың тойы да, оны үйге апармайман ба?

— Қой, үніңді шығарма!

Жигит аузын тарса жумды да, жарқыраған пагон менен дөніп тұрған шинельге қарап қойып, көзін тағы да жыпылықлата баслады.

— Беретуғын болдыңыз ба, — деп сорады ол, шыдамы кетіп.

— Ақмақсаң Сәрсенбай, сен барып тұрған ақмақтың әкесісең.

Жигит көзін бақырайтып, сыр уғатуғындай боп қалшыып тұрды да қалды.

— Қалайыша? Сизди өзіме иш тартатуғын адам-ларымның биреуі деп сайлап, айтып турғанымды бил-мейсиз бе? Болмаса сезгиңиз келмей ме... мәселен...

— Тоқта, журтты буншама неге жолынан иркесен?

— Ондай ой менде бар деп ойлағанға ҳайранман. Бир-биреуіге усындайда қол ушымызды бермесек... өл-ген соң...

— Көп сөйлем! Әй, Лафшат, мына есикти қулыпла-шы, — деди ең ақырында киши лейтенант дауыслап, әх, мен көп иркилип қалдым-ау.

— Усындай келиншеги бар киши, — деп мыңғырла-ды Сәрсенбай, есикти қулыплауға келген сулуы келин-шекке қарап тұрып, — биздейлердің дәртине түсине ме.

БАЛЫҚШЫ ЖИГИТ

Аспан көк-көмбек болып, Аралдың қара көкшил теңизін шымылдықтай төбеден жауып тұр. Буйра тол-қынлы теңиздің үстінде хәулирип, сууық самал еседі.

Толқындар самал менен айқасып, ысылдап, шауыл-дап сес шығара¹ баслайды, ашыұлы толқынды самал алдына салып қуып жағаға апарып урады. Усы тол-қын қыр жағада тұрған сейнердің¹ шайқап, бесиктей тербетеді. Якорь шынжырының сесті менен суудың шауылдысы қулақты жарады, узақта жол тартып жүр-ген катерлердің дауысы менен комбинаттың гудогі көк-көмбек аспанға көтеріліп, көп жерден сесті қу-лаққа шалынады.

Сейнер, кеме, катерлер теңиздің үстнен жол са-лып, сууды ийримлетеді, тыныш теңиз мысалы гилем-дей төселіп жатса да, буйра толқын аспанға шапшып, кеуілге әлде қандай қорқыныш сезимін пайда етеді.

Адамлардың дауыстары кеуіллі хәм жигерлі шы-ғады. Олардың ислеген ислері қызықлы болып көрине береді. Сейнердің дауысы менен жарысқандай, ара-сында шадлы жигитлердің күлжиілі қауазлары шығады.

Жүріуге таярланып тұрған сейнердің палубасында арман-берман жууырып жүрген балықшылардың бул-шық етлері, өзлерінің батыр күшлерін дәлиллеп бере-туғын, ғайрат жигерін көрсетіп турады.

¹. Сейнер — балық аулайтуғын моторлы кеме

Ғауа таза. Аспан барған сайын ашыла берді, қақарман адамлардың мийнет жигері артып, көзінді қызықтырады. Оларға қарау қызықлы хәм кеуіллі. Теңиздің салқын және таза ғауасы муринды жарады, өкпенді толтырып, бойыңа дәридей сиңеди.

Теңиздің үстнен тынышлық, рәхәт пайда болған-дай сезиле баслайды, музыка дауысына усаған хәр түрлі қуслардың сесті айрықша шығып турады. Мине олар ушып жетіуге таяр тұрған тынышлық қуслары, теңиздің толқынын қанаты менен кесіп өтіп, сууды шаппатлайды да жылдырымдай теңізге бойын таслап, атылған оқтай аспанға қайта ушады.

Мине, шығыс жақтағы теңиз беті жанып баратыр-ғандай қып-қызыл мақпал түсине бөленді. Бир бөлек отта жатқан полат сыяқлы аспан жийегі қызарып кете берді. Теңиз үстнен жалын лапылдап жанып кел-мекте. Буйра толқынның арасында оқ жылан сыяқлы ийреңлеген сызық көринең, теңиз суы тауланып, бүк-лениуі менен сол қызыл оттың жалынынан ләрзем алғандай өзінің түсін өзгертип жиберді.

Бир топ сарғыш қамыстың үстнен ийегін артып қуаш көрінді. Бул қуаштың нұры еркін бахытлы мий-нет пенен байланыс жасағандай сәскеликтің мол жары-ғын әлемге түсирді. Усы жақты нұр жағада тұрған сейнердің айнасына еркін түсіп, оның гүмистен тоқыл-ған гилемшедей палубасын нұр менен жапты.

Жағада тұрған қос өрнекли сейнер дүңкилдеп дауы-сын шығарыудан, айнала дөгеретін қоршап алған тол-қынға айбат етіп, оны бир қанша бөлеклерге бөліп, жағаны быжылдаған ақ көбіклерге бөліп, бираздан соң ходқа кетті. Усыдан кейін, теңизді пышаққа ти-лип, алдына қарай пәтленип жүре баслады. Ал, теңиз болса демін ишине тартып сейнерді ауданлатып оны сынағысы келгендей теңселтіп қояды. Күш сынасып киятырғандай екеуі де бир-бирине тиреседі. Сейнер алға умтылуы менен болды.

Кормда¹ тұрған адам алдына қарап суу астының картасын ядына түсіріп киятыр. Минне қарашалаң...

¹. Корм — Сейнердің артқы жағы.

енди тақырлық... жоқ... қалың буйра шалаңның үстінен сейнер жүріп өтті.

Балықшыларға, теңіз сырын бергиси келмегендей аударылып төңкериледи, гейде теңселіп барып төселген кийіздей жайылады, кейін ойылып, бар күші менен ишин өзине тартады. Сол ұақытта сейнер ойға түсіп кеткендей болады. Майда, ири толқын ернегине урып, палубадан төмен сырғалып түскен суу жанған қарағай ағаштай шытыр-шытыр етеді.

Сейнер қаншелли аудаңлаған менен рульде тұрған жас жигитте қаулығу белгиси сезілмейді. Ол компасқа үңіліп бағытты оңға,ға солға дүзеп отыра берді. Оның күнге күйіп піскен бети хәм мойындары теңізге үйренген әдетін көрсетіп тұрғандай. Ақыл-ойы, терең теңіздің сырын табыуға бейімленіп, ғайратлы қолының хәр бир саусағынан оның жигерли екені айқын көрінетұғын еді. Плащына толған сууға да қарамай Аймурат сейнери менен теңізди қақ ортасынан бөліп зытқытып киятыр. Ол хәр ұақыт бир нәрсени аңлағандай болып жүреді, ал сейнери усы қатты жүрісі менен басқалардан айрықша көрер көзге ертерек түсетұғын еді.

Еле шабақтың сезиги көрінбейді. Кормда тұрған адамның деми қысылып тақаты болыңқырамай. Аймуратқа бир нәрсе дегиси келип еді, бірақ самал оның бойын бийлеп жаңа аяқланған баладай қалтылдатып қояды. Усыған да итибар бермей мийи айланғандай болып рульдің қасына келди де сөз баслады.

— Демек, жүре береміз ғой?

— Жүре береміз, — деди Аймурат жай дауысы менен елде бес-алты километр жүріуге тийислиміз. Бүгін шабақ ұслауға мүмкиншилик бар. Айтпақшы, сен бизге балық та қууырып берерсең Сейтбек.

— Берермен-ау. Бірақ, самал қаттырақ... деди де сөзінің изин айтпай тоқтатты. Оның қорқып тұрғанлығын Аймурат та сезген сыяқлы.

— Әй, сөзің бар болсын Сейтбек қорқып тұрғаның ба? — деп күлді, Аймурат рулин сәл оңға таман бурыңқырап. Сорауы жууапсыз қалса да мына рульде тұрған жигит итибар бережақ та емес, қорқажақ та емес.

Аймурат теңізди жасынан жақсы көретұғын еді, санаулы саррас он жылдан бері балықшылық промыссы артелинің ғайратлы ағзасы. Оның шексиз алып

ушқан кеули менен жүрек сыры бир түсіліп, қустан да тез хәрекетте аспанды шарықлар еді. Өзінің сүйетұғын ана теңизин бирдей адамның жәбірлеп сөйлегенін тилемейді. Минен, ол өз жолдасы Сейтбектің теңізге жақсы үйрене алмай қорқып тұрғанына ызасы келді.

Теңізден Аймурат хәр ұақыт өзине рәхәт табатуғын еді. Оның жүрегі сәл ызаланса, тынық сууды, хәулирген толқынды көріп, қустан қанат қағатуғын еді. Шарық ұрған жалынлы жүрегі аспан менен қол ұсласқандай сезимін билдирип, қыйыншылық пенен ызалы қайғы хәсиретти ұмыттырып жиберетұғын еді. Бәрхама таза суу оған хұрмет пенен қарап тұрғандай сезиледи, ол сол суудан өзінің қууанышлы хәм бахытлы өмирі үшін пайда келтиріп киятыр.

Аймурат жолдасының сөзіне итибар бергиси келмей, сейнерди алыс жолға көзлегендей басын нағыз самалға қарсы туурылап, рулин бекем ұслады. Бунысы өз ойымды хеш ким де буза алмайды дегені еді.

Жолдасы Сейтбек оған жан түршиктиргендей жымыйып қарады да:

— Өлімге баратырмыз, — деди дауыслап. Аймурат шоршып кетті.

— Сейтбек! Орныңа барып тұр! — деп дауыслады ол. — Сен маған командир емессен мақсетімди бузба. Бизге даңқ хәм бахыт бар деймен! Кормға!...

Бірақ, ол рульди қалай айналдырғанын да сезбей қалды, хәттеки мына жигиттің хәр сөзди бир айтып басын қатырып тұрғанына жаны күйіп-пісе берді. Енди не іслеу керек екенін де билмей тұр.

Аймурат ашыуланып және әуелги айтқан сөзінің изине мыналарды жалғап айтты.

— Сейтбек еситтің бе? Иркиннш жасама деймен. Бул жумыс деген. Балық аулау, теңіз жаны, алда болуу — қорқынышты елестирмеу хәм оны жеңу керек екенін айтады. Көресен азырақ ұақыттан кейін дауыл да пәсейеди. Сейтбек жууап бермеді.

Сейнер көтеріліп басылып теңіз бетинде толқынға еркелегендей зытқып киятыр. Бир неше минутқа дейін толқынның ишине кирип, кейін суу бетине және қалқып шықты. Әуелги Сейтбектің жууап бермей үндемей қояқойғаны, бул оның қасарысып тұрғанының

белгиси еди. Ол қанша қасарысқаны менен болып атырма, командир айтқанын ислетпей де қоймады.

— Таярла! — деп команда берди Аймурат.

Қормдағыларға қашшаң-ақ түсиникли еди. Соңлықтан жылымды суға жибере баслады. Теңиздің қушағына кирген жылым созылып терең теңиздің түбине қарап батып кетті:

Аймурат пұқталық етип:

— Абайлаңлар, торды жыртып алмаңлар, — деди.

— Аймурат усы ұақытта рульди жай бурап қойды да бүгиліп ийілген сейнерди өз бағытына қарап туұрылап отырды.

Машина бир қәлипте теңселіп, пәтин жаздырмай жүріп тур. Ишине суў кирмеў ушын бортты брезент пенен жауып қойды, тек болғаны палуба үстин суў жуўып-шайып қайтадан теңизге шауылдай баслағанда, Аймурат рульди оңға таман айналдырып турды. Бул самал сейнерди ыққа қуўып кетпесин деген пұқталығы еди.

Жылымның қалқылары биресе батып, биресе көришип турды, үстине байланған бочка қулаш урып жүзген адамдай толқынды шаппатлайды. Аймурат зейин қойып жылымның суға түсиўин көзден өткерип еди. Енди, келиўин қарап тур. Бир қәлипте жүрген сейнердің жүрисі кеўлине унағандай болды.

Бул гүз айының иши болатуғын еди. Суў суўып ойламаған жерден самал да ғәзебин тиге баслады, қолды суўық қарыйды, бетти самал жалайды, Аймурат бәрін де елестирмейди, өз исине жигерлилик пенен талапланып киристи. Қәйтсе де балық услаў керек. Мине, бир қанша жүз центнер мәмлекетлик балық аўлаў жобасы оның мойнында турыпты. Сол ушын абройды қолынан жибергиси келмейди. Көпке жүзин жарқын етип көрсетиўди ойлайды. Мине усындай патриотларды жазушы да жазғысы келеди.

Бирақ Аймуратты жас балықшы жигит Сейтбек қорқақтық етип албырата бермекши болады. Өйткени, ол теңиздің терең сырын аз биліп, аз түсинетуғын еди. Ол ояқ-буяғы үш айдан бери ғана сейнерде ислеиди.

— Бочка! — деген дауыс шықты.

¹. Бочка — жылымның үстинде бочка болады. Бул шонтай горга балықтың киргенин бир-бирине жақылағаны менен сездиріп турады.

Аймурат зейин қойып бочкаға қарады. Ол бирте-бирте еки арасын жақынлатып, бир қуўаныш сезимин жүрекке билдиргендей болды. Буны анық көрген жигит, көкирегін кернеген қуўаныш сырын қалай болса солай айтып жиберди.

— Күтә жақсы жигитлер! Бахыт қонайын деп тур. Бул жеңіс!...

Сейнердің дауысы пәсейе баслады, жүрисі әсте-ақырын суўды толқынлатып барып тоқтады. Аймурат жылымды тартып алыўға бұйрық берди. Қормдағы көтергеш пенен жылым тартылды. Қәпелімде тордан бир қанша жүзлеген балықлар ойнап шықты. Туўлаған ийрими гилемнің нағысындай из салады.

Жылымдағы балықлардың бәри сүзип алынып, трюмге салынды. Аймурат оннан кейин де сейнерди ирикпей және алдына қарай жүргизе баслады.

Сейтбек сейнер жүриўден-ақ алдыңғы локтың¹ ишине кирип төрт шабақты қыршыды. Жақсылап ишки шоғалын алып таслады да табаға май қуып жиберди. Лок ишинен быжылдаған майдың ийисі аңқып кетти. Ол шабақлардың 4 — 5 жеринен кесип майда дуз септи де табаға салып жақсылап қуўырды.

Қызарып, писип шыққан шабақларды олар жыйналып отырып, булка нан меней жей баслады. Аймурат уўылдырықты шабақтың тикенлерин бир жерге ажыратып қойды да сүйсинип жеди. Оған Сейтбек ызаланғандай болып қарады. Өйткени, ол әлле қандай болар екен, басым айналмаса болар еди дегендей қорқынышта отыр еди.

— Қорқасаң ба? — деп сорады Аймурат. Сейтбек илла деп аўзын ашпады.

— Сум бала, — деди Аймурат әуелги сөзинин изин дауам етип — мийнетсиз нан табыў, ол биреўге жала жауып алған дүнья менен бара-бар. Еситтң бе?

— Еситтим Аймурат. Бирақ, көзсиз ислеген исиң изди мойынлауыңызға да болады.

Аймурат оның бул сөзине күлип жиберди. Бул күлкиси мойынлағаны емес, өзін «көзсиз» деп Сейтбектің таққан айыбына таң қалғаны еди.

— Мийн айналды ма?

— Жатайыншы! — деп Сейтбек мәніссиз.

¹. Лок — Сейнердің алдыңғы бетіндегі кишкеге жай.

— Жоқ, — деди Аймурат оған ақылын айтқысы келіп оннан сайын истен шығып қаласаң, ал жүр таза қауада дем алайық!

Олар палуба үстине шықты, ернек темирди ұсылап Сейтбек киятыр. Бет алды солғын тартыңқырады, ара-тура ашшы пиязды басы айналғанлықтан ийнскеп те қояды.

— Ийнске сум бала, — деди Аймурат өз орнынан тура беріп.

Аймурат рульди қайта айналдырып сейнерди солға бурды. Бағыты еле де алға жүріу. Теңиздің суы қайтадан хәулире баслады. Аймураттың бүгінгі ойы тек ғана, қалып турған кварталлық балық аулау планын орынлап рапорт беріу қаққында болды. Мүмкін усындай жигер менен истей берсең орынлап та қалар едің. Орынласаң ол қандай құрмет десеңші! Ұллы байрам күннің жеңіс пенен қарсы алыу, ол адам өмірінң қуанышы емес пе? «Ауа, солай», деп Аймурат өзінің сауалына өзі қысқа жууап берді.

Сейнер шайқалып және теңселіп ғана қоймай, балықшыларды да қалтылдата берді. Самал өз күшіне минди. Бірақ қайтсе де жылым салыныуға тийіспей еді. Аймураттың ұсы ойлаған ойындай болып шықты. Жылым үсті-үстине салына баслады. Міне, олар сол күні ұсылаған шабақ пенен сазанын приемға беріп те үлгерді.

Ұсы кишкене қорқынышлы болмаған хәдийседең кейін күшлі ескен самал менен айқасқан сейнер толқынның үстінде бір қанша бөлеклерге бөлінген из салып, пышақтай тилип, өз орны, жағаға келип тоқтады.

Ұсы уақытта балықшы жигитиміз Аймурат: теңиздің қақ-қақ бөлінген толқынлары менен тум-тустан сес шығарған шауылдысы туұралы ядында қалдырғандай қорқынышлы хеш нәрсе таппады.

2

Аймураттың жыллық балық аулау планына тек ғана 15 центнер балық кем келді. Міне бүгін 4-декабрь. Көптен бери күткен және асығып жеткен байрам алды. Ертең байрам, салтанатлы күн басланады. Колхоздың клублары менен мектеп ішлерін безеп таярлық көри-

лді. Әне, екі келиншек қолтықласып дүканға да баратыр. Оның изінде бір қанша жаслар концерт залына қарай ырғалысың киятыр. Ауыл арасы байрам таярлығына толық кирискен. Жайлардың морыларынан бурқыраған қойыу түтін шығады. Әлле қандай ауқатлар таярланып атырған екен деген сезім келеді.

Бәрінен де ең қуанышлы нәрсе, Аймураттың планын орынлап, жүзи жайнап кеуилли байрамлауында болып тур.

Бүгін азанда самал қатты турды. Диспетчерлер метеорологияның көрсетуі бойынша 4 — 5 балл дауыл болады, теңиздің қысым күші көбейеді. Муздың қатып қалуы қауіп бар деген сөзімді қоса хабарлады.

Бірақ, Аймурат сейнерди көрсетпелерге қарамастан теңізге алып шығыуға бұйрық берді. Сейтбек мойынтаулық етіп еді, оған: «Қала бер!» дегендей сөз айтқан соң онында ары келип, жолдасларынан бөлініп қалғысы келмей, сейнерге миніу менен болды. Изі неге әкеліп соғатуғынлығына көзі жеткен емес.

Күн суық. Ызылдаған самал қолды қалтыратып, бетті тоңдырады, сууды сықырлатып палубаға аяусыз урады.

Баяғыдай емес, хәзир палуба үстине түскен суу муз болып тона баслады, арман-берман жууырып жүріу де қиынға түсті. Аяғың тайып ұшып түскендей боласаң. Қапталдағы ернек темирден ұсылап жүрмесең ұшып түсіуіңе де гүман жоқ.

— Абайла, темирден ұсылап жүр! — деген Аймураттың дауысы шықты. Сейтбек өткір көзі менен оған адырайып қарады да, өз наразылығын билдирді. Басқаларға бүйтіп қараған жоқ.

— Қырып аласаң Аймурат!

Оның бул сөзі Аймураттың ядына кирип шыққан да жоқ. Соның ұшын компастың стрелкасына қарап рульди бағытқа қарай бура баслады.

Өрге шыққан сайын, және де қорқыныш, және де тартысу қауіпі дөңіп кетті. Бір толқын өркешленіп үйіліп келді де сейнерди өзінің қуанышына қатты қысып турды. Сағынып қалған сыяқлы, сол уақытта жер силкингендей, сейнер ұшып кетті де кейін және алға илгериледі, уақты-уақты машинаның дауысы бөлініп шығады. Сирескен сүмелек муз палубада бетер,

еки жақлауға тона бастады. Қәуіп астында қалған сейнер қыйналғандай бола береді.

— Қырып аласаң, — деді Сейтбек екінші мәртебе төңкерілген толқынды қолы менен көрсетіп. — Қырып аласаң дедім ғой...

Аймурат өзіне айтылып тұрғанын дәрхал түсінді, бірақ қәпелімде толқын пәсейгендей болды. Бул әлбетте жақсы емес еді, өйткені сууда муз үйіу пайда болып, киятырғаны сезілді. Усындай қыйын жағдайда еплилік пенен сейнердің басқарған жигит:

— Хеш нәрсе де етпейді, — деп дауыслады жолдасарына «жылымды түсіріңдер!» Кормда тұрғанлар бул бұйрықты екі айттырмай жылымды суға түсірді. Ауыр толқын астында қалған жылымның қалқысы да көрінбей шөге бастады. Аймурат әлде қайтер екен дегендей қарап, тигилип тұрды. Көзіне жылымы да, қалқысы да көрінбей және алыслап кетті. Айнымалы теңіздің дауылы көтерілді. Уйысқан примтик муз шауылдап бузыла бастады, баяғыдай асау толқын емес, бірақ примтик музды бузып, шауылдатып келген киши толқын болса да пәтлі, үстінде сейнер қустай қалқып жүр. Усындай да мотор тоқтап қалмаса жақсы еді. Ойдағыдай, жоқ... мотор тоқтамады.

Аймурат жылымды шығаруға бұйрық берді. Бул рет жылым менен бірге барлы-жоқлы балықшының қазан балығы шықты. Бул әлбетте жарытпайды. Демек, еле де алға жүріңкіреп салу керек болды. Аймурат теңіз картасына қарап балықтың еле де ортарақта бола-туғынын билді.

Бір қәліптен өзгеріс пәтке миніп, сейнер толқыны менен айқасып гә үстине шығып гә астына түсіп жүре бастағанда, Сейтбекте және албыраушылық пайда болды.

— Апатқа ушыраймыз, қайтыу керек деп жалынды ол.

— Жоқ, — деп кесіп еситті Аймурат. Оның тап усы бүгін көзі жеткендей планды орыалайман деген ойы бар еді.

Аймурат әсте ғана теңселіп киятырған сейнердің дауысына қосып Сейтбекке, өмір, турмыс туұралы оны қызықтыратуғын сөзлерді айтып қорқыудан пүткіллей гүдерін үздіриуді ойлап еді, бірақ оның бул ойын тәбият тосқынлығы бузып жибере берді.

Бираз жүргеннен кейін толқын күшейе бастады.

Сейнер ериксіз күштен балықшылардың мінні айлан-дырды. Қәпелімде моторы да тоқтап қалды. Әне қорқыныш және тартысу жаңа басланды. Аймуратқа қаулығы жаңа ғана пайда болды. «Растан-ақ толқын қыйрата ма? Бул не деген сумлық еді», — деп ойлады.

Моторист бір қанша минутқа мотор тоқтайтуғынлығын айтты. Машинаның ишин тазалауға туұры келеді. Майдың жүріу жолларына муз тона бастағаны туұалы хабар берді.

Бір қанша минуттың ишинде қойыу булт түнеріп, аспанды қаппап алды. Түнерген булттың нәзери, хәмменің зейіні өзіне аударғандай еді. Өйткені, усындай түнеріп тұрғанда жауын-шашында бола береуғыны бар. Буны бәрі де биледи, бәрі де көргені.

— Кейін қайтыу керек, — деп бақырды Сейтбек, — опасызлық иследің, — деп зарланып та қойды Аймуратқа.

— Шыда, қорықпа! — деп дауыслады Аймурат. Суу палубаның үстине түсіуден-ақ цемент болып сырғанап муз болып, қата бастады. Буны көрген Сейтбекке не тұрыс, не сөз болсын және албырай берді.

— Қайтамыз енді, — деді ол шыдамсызлық етіп, — Қайтпасақ қурып кетеміз. Бала-шағалар да оннан соң бизге жоқ.

— Қорық па, — деді Аймурат. Бірақ, өзінің усы кейінгі бір ауыз сөзін албырағандай сезіні менен айтқаны өзіне билініп тұрса да, хеш кимге сездірмейін деп мәртлікке салып айтты және рухын төмен түсірмеу жағына шықты.

Ары-бери шаққан қыймылдаған менен моторист тез бола қоймады. Толқын ашыулы келип урып кеткенде, сейнер қустай ушып кетеді. Аударыла жазлағандай болады. Сол уақытта төңкеріліп, түсіу қәуіп тағы да көзге көрінеді, тағы да талас бастанады.

— Қыруу ушын шықтың! — деді Сейтбек баяғыдан да бетер ызалы түрі менен.

Аймуратқа усы сөз батып кетті, көкірегін қысып, қабырғасын қайыстырғандай кийімі де ауыр болып кетті.

— Қәйтеміз енді, — алға деді де тұрды. Ах, достым-ай, — деп зарлана бастады Сейтбек. Бул рет әсте айтты, ойында келе қоймас па деген пикир бар.

Сырғанақ муздың үсті менен Аймурат жүріп мото-

ристке келди хәм оған жәрдемлесті. Жәрдеми босқа кеткен жоқ, машина өз қалпына келді.

Азырақ тыныспадан кейін сейнер ходқа кетті. Онан соң дүңк-дүңк етті де. Жүріуге таярмап дегендей қойыу түтіннің бурқыратып шығады.

Сейнердің жүрегі менен ізге қайтыу Аймураттың ойында болмады. Оның ойында дийдилеген жери бар. Минне, соғанда дауыл менен тартысып және таласып келип қалды. Усы жерде теңиз картасының көрсетуі бойынша балық болыуға мүмкін деген пикири, ойын тоқтатар емес. Өзіннің усы ойын қайтсе де әмелге асыруы ушын жылымды сала басады.

Теңіз өзгеше бір қубылма қалпына келді. Толқын шапшып ырғыды, және наз етип еркелегендей болады. Мүмкін сейнердің күшіне буйрығы жетпейтуғынын билген шығар. Жоқ олай емес еді. Және суудың уйыуы басланған еді, ауыр, салмақты теңиз демин ишіне тартып та қояды.

— Муз! — деген Сейтбектің қатты дауысы шықты. Сөзін Аймуратқа қарап айтты. Бирақ ол тыңламаған соң Сейтбек шап етип Аймураттың рулине асылып «ағажан» кейін қайтыу керек» деп жалынды. Бул сөз де Аймураттың қулағына кирип шықпады. Соны сезді ме Сейтбек және нағыз қорқақтың өзі болып қалды да, жалына басады.

— Достым... муз... өмір керек! Изге қайтайық. Мақул де? Апатқа ушырармыз... қорқып қалтырап баратырман. Ах, қорықтым-ау!

Ашыуы хәм арланып ызасы келген Аймурат қолындағы рулин сәл оңға қарап айналдырды да, өткір көзі менен Сейтбекке тикленип қарады. Ақырында оның қолын рульден жаздырып жиберіп, орнына бар деп буйрық берді. Усы ўақытта өзін хеш нәрседен қорықпайтуғын бір жауынгер деп билді. Соннан кейін жауынгердің нағыз сөзін де айтты.

— Ақмақ! Сендей адамлар менен ислесиу қыйын. Жағаға шығыудап қуып жиберемен де, қайтып жолатпайман, еситтің бе? Сен хұрмет деген нәрсені билесең бе? Халық мәли дегенге түсинесең бе? Тур жоғал, көринбе көзіме!

Сейтбектің бул сөзге ызасы келсин деп айтып еді, ойындағыдай болып шықты.

Сейнердің жүріуі пәсейген ўақытта көтергиш пенен

жылым шығарыла басады. Еркекке тоңған муз сықырлап жылым торды да өзіне жақынлатпай тұрды. Шонтай балыққа тәуір-ақ толы көринеді, сазаның қуырығы сууды ийримлете басады. Аймурат Сейтбекке қарап тұрып жай ғана дауысы менен:

— Көрдің бе? — деп сорады.

— Көрдим, — деп жууап берді Сейтбек шонтайдағы балықты қолы менен көрсетіп.

Сейнер үйіріне қарай бет алған айғырдай, сытылып приемға да келип қалды. Жол-жөнекей қасына толқын жолатқан емес, ыққа қулаған соң пышақтай қыйып кетті.

Олар балықтарын бере басады. Носилка үстінде носилка көтеріліп, ақ шабақтың жарқыраған қабыршақтары шағыр тастай көринеді. Аспанды қойыу булт басып тұрған еді, қәпелімде биреу қолы менен сермен, бултларды ысырып жибергендей күн нурының мол жарығы түсті. Буның жақты сәулесі күлмлегендей бір неше носилкалардың үстінде өз нурын төкті.

Айнала дөгеректе биреу ысырып тұрғандай, самалдың ызылдысы еситиледі, палуба үстінде пұхталық пенен жүрген Аймурат буны елегенде, еситкенде жоқ. Оның ойы планда. Қолы, көтеріп тәрезі үстінде қойған носилка менен бәнт.

Шилтерли жиптен тоқылған бесінші носилка тәрезі үстінде тартылып атыр. Бул изиде емес, алдыда емес, орта есапқа киреді. Өлшеп болған приемчик алдына алған узын ақ қағазға жазып болған соң, теріуге төгіуге рухсат етті. Алтыншы носилка тәрезі үстінде қойылуға тийисли екенін сезген приемчик бір беті есап цифрға толып қалған блокнотының екінші бетін аударып жазыуға қолайласты. Приемчиктің қасына келип, кетіп жүрген Сейтбекте, өзінше есаплап қояды. Умытып қалмайын деп счетқа салып қосып тұр. Ең изиде қортындыласқан жалпы балық мұғдары центнер есабы менен онлық ханадағы екі тастың биригіуі менен бир-ақ шықты. Онлық ханадағы екі дөңгелек бир-бирине сарт ете қалғанда балық берилип болынды.

— 20 центнер, — деді Сейтбек приемчиктен бұрын, Аймуратқа қарап. Ашыулы жууап емес, көкірегінде бір сырдың түйіні бар адам сыяқты жууап берді. Қууанышы кеулінде жоқ емес сыяқты сол қууанышын усы айтқан екі ауыз сөзі менен-ақ сездіріп тұрғандай,

көзі тесіп баратыр. Шынын айтқанда кеширим сорап айтқан сыяқлы.

Усыны еситкен Аймураттың қууанышы муздың асты геўлеп жалаған дәрьяның пәтли ағыссы суындай еді. Сол қууанышы менен Аймурат сейнерге минип атырып:

— Уәдеден шықтық. Бирақ бұған председатель не дер екен? — дей берди өзінше.

3

Кешки саат сегіз. Колхоз клубы айрықша безелген. Әне президиум ағзалары столдың қасында толып отыр. Уллы байрам хұрметине пұқталық пенен таярланған баянатшы сөйлеп тур. Даўсы бир қәлипте хәммеге анық еситиледи.

Баянат питип жайлы-жайына хәр ким тарқаса бергенде колхоз басқармасы Примбетов пенен парторг Серназаров Аймураттың команда составын председательдің кабинетине шақырды. Неге екенін хеш кимде билген емес. Председательдің жүзинде ашыўдың белгилери көринеди. Әжим тартқан ақ қуба жүзиндеги майда жыйрығы бир нәрсени аяўсыз айтқысы келгенін, сорамай-ақ сездирип тур.

Бирақ оны хеш ким сезбейтуғын еді. Олар бир-бирине қарап отырды, оннан кейін парторг:

— Сизге қәўипли күнлери теңизге шығыўға ким рухсат етти? — деп Аймураттан сорады. Бул сораў Аймуратқа ерси болып көринди.

— Неси бар ақсақал, — деди Аймурат, — жағдай соны талап етти, демек теңизге шықтым.

— Мүмкин сиз, — деп салмақлы пишин менен сөйледи председатель. — Адамларды қырып аларсыз...

— Жоқ, — деди және Аймурат, — мен техникаға псендим.

— Рухсат керек пе? Хәр ким өз билгени менен кете берсин дегенди қайдан еситтин?

— Демек мен, зыян иследим бе? Планымды орындадым ғой...

— Дурыс. Планыңызды орындадыңыз, — деди Серназаров сөзге араласып, — орынлаў керек еді. Бирақ, бизге адам баласы оннан да қәдірли. Есинде ме?

Аймурат өзін беккем услап, теңизде ушыраған тә-

бият тосқынлығын жеңгеннен ишинен қууанып тұрса да, соның менен бирге апатқа ушырап қала жазлағанына өкиніп те тур. Өйткені адам баласы партия менен хұкіметимиздің ўәкили болған мынаў алдында тұрған парторг пенен председателге сондай қәдірли екенін сезип, өзін айыплы деп биліп тур. Сөйтсе де Уллы байрам күніне мойнына алған миннетлемесін орындап шығып, усы ҳадал мийнетинің даңққа жеткеретуғынын иштен сезип, келешегін ойлап, қууанып және мапазды буннан да былай қыздырып жиберіўди өзіннің ўазыйпасы екенін сезип, хәр бир мийнеткештің бахты ушын жаралған партияның құдіретли күшіне ырза болып, өзін тәрбиялаған усы партияға миннетдар екенін билдиргиси келип, және Примбетов пенен Серназаров алдында айыбын мойындап, кеширим сораўды ойлап, көзін олардан алмай турып қалды. Аймурат председатель менен парторгтың унатып отырғанын да, сезди. Бирақ, қалайынша өзіннің сезимін оларға билдириў жағына келгенде қыйналыңқырап тұрды да, енді ерегисти қойып жай сөйледи.

— Ақсақаллар, — деди Аймурат Сейтбекке бир қарап қойып. Сол ўақытта ядына оның толқыннан қорыққаны түсіп кетти. — Кешириўиңизди сарайман, себеби мен сизден рухсатсыз кеттім. Бирақ мениң команда составым жарқын жүз бенен жетискенликлерге жетісип келип отыр.

— Күтә жақсы, — деп сөзін бастады Примбетов, — теңиздің тилин билгенсен буныца рахмет! Бирақ екинши көзсиз болма. Көзсизлик етип иске умтылыў батырлық емес, буны ядында сақла!

Парторгтың ойы да усыны айтыўды мақул деп таўып еді, бирақ оны Примбетовтың өзи-ақ айтты. Екеўи де иштен Аймуратқа ырза болып отырған болса, енді оған коммунист ағзасының шын хұрметін көрсеткиси келип отырды. Сөйтсе де Серназаров еле де сораўлар берип, оларды шынықтырыўға хәм өз жолдаслары менен дос етип тәрбиялайын деген ой менен:

— Қәне, Сейтбек!, — деди оны сынамақшы болып, оның қорқақ екенін бурында еситкен еді. — Сиз айтыңызшы Аймураттың бул исине қалай баха берер екенсиз?

Сейтбекке бул сораўды шешиў қыйынға түсти, өйт-

кени, бундай сорауды парторг береді деп ойына алып та отырған жоқ еді. Сөйтсе де ол өз келешегін ойлап, мәрт болып ұатан алдында қадал жүрек пенен іслеудің бахыт екенін билип, қуанып және шадлы күлімлеп:

— Жолдаслар, — деп баслады Сейтбек өзінің сөзін ұсы уақытта сөйлегіш те, сезгирде болып кеткен сыяқты, колхозшылар алдында тұрғандай қуыанады. — Жолдас председатель хәм парторг, — деп қайталады сөзін.

— Бізлердің тәбият тосқынлығы менен гүрескеніміз рас. Бірақ, жеңдік, жеңгенде де көп қиыншылықтарға ұшырадық. Екі қолым менен Аймураттың билегіне асылып «ауылға қайтайық» деп жалындым. Хәзир ойлап отырсам менің бұл хәрекетім надұрыс екен, егер де соннан менің ұсынысым болып ауылға қайтқанымызда планды орындай алмас едік. Бұл бір жағы, ал, екінші жағына келсем: Аймурат жақсы істің бетін ашты, бізлер қандай дауыл болса да балық аулай береміз: кимде-ким қадал мийнет етер екен ол өз өмірін сүйген адам. Мен Аймуратты мийнетті сүйген адам деп таныман.

«Қорқақ» деген Сейтбектің сөзі Серназаров пенен Примбетовты таң қалдырды. Және олардың кеулі депітіп қалды.

— Жарайды, — деді Примбетов мыйығын тартып қуанып сөйлеп орнынан ұшып тұрды да. — Қәне, сизлердің қолларыңыздан алып қутлықлауға рухсат етіңіздер!

Мысалы, орақ балғадай болып олардың қоллары қуанышылы түрде айқасты.

Оннан кейін орындарына қайтадан отыра бергенде Аймурат:

— Жолдас председатель, — деді өз ойын билдиргісі келип, партия менен совет хукіметі алдында, жұмыс іслеуді өзімнің миннетлі исім деп билемен. Соның менен бірге колхозымыздың экономика жағын буннан да былай бекемлеу үшін, ғайрат салып іслеуге сизлердің алдыңызда үдемді беремен хәм тағы да көп балық аулауға сизлерді ісендіремен!

— Олай болса, — деді Серназаров Сейтбек пенен Аймуратқа қарап, — сизлер балықшылар алдында өз миннетлемелеріңізді айтып берсеңіз күтә жақсы болар еді!

— Айтып береміз!

— Оларды социалистлик жарысқа шақырамыз!

— Шақырамыз! — деп жигерлі сөйлеп тұрған екі жигиттің дауысы, жай ишин жаңғыртып, бір топар адамның дауысындай шығып тұрды.

— Жарайды, — деді председатель оларға ырза болып, оннан кейін қол саатына қарады. Саат он. — Байрам алды вечерді баслайық, жүріңдер жолдаслар!

Балықшы жигиттің мийнеттегі даңқы, таң қараңғылығын жарып өткен қуаштың сәулесіндей, тарамла-на түсіп, демде көп арасына тарап кетті.

МАЗМУНЫ

Мийримли бала	3
Пальто	5
Жағалы пальто	8
Жоғалған конфета	9
Телефон	10
Судта	16
Жийен	19
Шатасқан ойлар	22
Дәртан	25
Балықшы жигит	28

Утеген Айжанов

«МИЛОСЕРДНЫЙ МАЛЬЧИК»

На каракалпакском языке

Издательство «Каракалпакстан»
Нукус — 1992.

Баспаға гүрринлерди таярлаған автордың қызы:
Зубайхан Айжанова,

Редакторы Бекназир Ерназаров
Художниги Қыдырбай Нажимов
Тех. редакторы Оралбай Жумабаев
Корректоры Ақсінгүл Қарлыбаева

ИБ 4415.

Теріуге берілген уақты 12.09.92 ж. Басыуға рухсат етилген уақты 5. х. 92 ж. Қағаз форматы 84x108^{1/32}. Типографиялық қағаз №2. Әдебиі гарнитурa. Кегль №10. Көлемі 1.375 б/т. 2.31 шәртлі баспа табақ. Есап баспа табақ 2.32. Тиражы 4000. Зақазы 241 Бақасы шәртнама бойынша

«Қарақалпақстан» баспасы. 742000. Нөкис қаласы, К. Маркс көшесі, 9.

ҚР. баспа сөз бойынша Мәмлекетлик комитетиниң «Правда» газетасының 50-жыллығы атындағы Нөкис полиграфкомбинаты, 742000. Нөкис қаласы, К. Маркс көшесі, 9.

24/3933.

л

Бекназаров